

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Langáška, soudkyně Dity Řepkové a soudce zpravodaje Jana Wintra o ústavních stížnostech stěžovatelů **1. A. A.**, **2. B. B. (jedná se o pseudonymy)**, zastoupených Mgr. Miroslavem Chupáčem, advokátem se sídlem Klatovská třída 340/25, Plzeň, a **3. C. C. (jedná se o pseudonym)**, zastoupeného JUDr. Bc. Jiřím Štumarem, advokátem se sídlem Plovární 478/1, Plzeň, proti trestnímu příkazu Okresního soudu v Táboře ze dne 28. února 2025 č. j. 5 T 16/2025-356, za účasti **Okresního soudu v Táboře** jako účastníka řízení a **D. D. (jedná se o pseudonym)**, jako vedlejší účastnice řízení, **takto:**

Ústavní stížnosti se zamítají.

O d ů v o d n ě n í

I.

Stručné shrnutí nálezu

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá ústavností toho, že stěžovatelé jako poškození (pozůstalí po zemřelém nezletilém) byli se svými adhezními nároky odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních. Dále se Ústavní soud zabývá tím, zda je ústavně souladné, pokud trestní soud rozhodl trestním příkazem (neprováděl dokazování v hlavním líčení), přestože poškození zpochybňovali zjištěný skutkový stav.

II.

Průběh trestního řízení a obsah napadeného rozhodnutí

2. Okresní soud v Táboře uznal napadeným trestním příkazem vedlejší účastnici vinnou ze spáchání přečinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 trestního zákoníku, kterého se

dopustila tím, že dostatečně nezabezpečila péči o svého pětiletého vnuka, který vypadl z okna a následkem toho zemřel.

3. Okresní soud odkázal šest poškozených (pozůstalých) včetně tří nynějších stěžovatelů s jejich nároky na náhradu škody či nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních. Soud je rovněž poučil o tom, že jako poškození nemají právo podat proti trestnímu příkazu odpor.

4. První stěžovatelka je matkou zemřelého nezletilého. Druhý stěžovatel je nevlastním otcem zemřelého – manželem matky. Třetí stěžovatel je nevlastní dědeček zemřelého (otec druhého stěžovatele). Vedlejší účastnice (odsouzená) je babičkou zemřelého, a to ze strany vlastního otce zemřelého, který v řízení o ústavní stížnosti nevystupuje v žádném procesním postavení.

III. Argumentace stěžovatelů

5. První stěžovatelka a druhý stěžovatel podali společnou ústavní stížnost; třetí stěžovatel podal vlastní ústavní stížnost. Ústavní soud jejich ústavní stížnosti spojil usnesením ze dne 22. 5. 2025 ke společnému řízení.

6. Všichni tři stěžovatelé se shodně vymezují proti tomu, že jim okresní soud nepřiznal nárok na náhradu nemajetkové újmy, a naopak je s jejich nároky odkázal do občanskoprávního řízení. Tvrdí, že soud neměl rozhodnout trestním příkazem, ale meritorně – okresní soud zasáhl do legitimního očekávání stěžovatelů, že bude věc projednána v hlavním líčení. Rozhodnutí ve formě trestního příkazu jim neumožnilo podat opravný prostředek, který by směřoval konkrétně proti výroku o jejich nárocích. Upozorňují rovněž, že opětovné uplatňování jejich nároků v jiném řízení s sebou nese riziko, že budou vystaveni dalšímu psychickému trápení a nucení znovu popisovat všechny okolnosti věci, což vede k jejich sekundární viktimizaci, zejména s ohledem na nutnost dalšího setkávání s vedlejší účastnicí. Stěžovatelé se domnívají, že byl jejich nárok na náhradu nemajetkové újmy dostatečně prokázán, aby o něm mohlo být rozhodnuto již v trestním řízení. Odkázání stěžovatelů s jejich nároky na řízení ve věcech občanskoprávních bylo v příkrém rozporu s principem předvídatelnosti soudního rozhodování a zákazem vydání překvapivého rozhodnutí, protože adhezní nárok stěžovatelů není sporný.

7. První stěžovatelka a druhý stěžovatel dále namítají porušení práva na účinné vyšetřování. Navrhují, aby Ústavní soud zrušil nejen adhezní výrok trestního příkazu, ale také samotné rozhodnutí o vině, které podle stěžovatelů není opřeno o dostatečně zjištěný skutkový stav. Stěžovatelé vznášejí otázku, zda odsouzená neměla být odpovědná za přísnější trestný čin. V této souvislosti poukazují na to, že během přípravného řízení činili řadu důkazních návrhů a podnětů na doplnění vyšetřování, kterým však orgány činné v trestním řízení nevyhověly. Stěžovatelé mají pochybnosti o řádném objasnění celé věci. Konkrétně poukazují na tato pochybení: 1) vzájemně rozporné výpovědi obviněné v klíčových otázkách průběhu skutkového děje, 2) nedostatečné vyloučení možnosti cizího zavinění, 3) nezohlednění vypjatých rodinných vztahů a trestní minulosti otce zemřelého, 4) rozpory ve spise ohledně zabezpečení okna před pádem nezletilého poškozeného, 5) absence znaleckého posudku, který by posoudil duševní stav a rozvoj dítěte, 6) nezohlednění zdravotního postižení a chování nezletilého poškozeného, 7) neprovedení prověrky na místě, 8) zamítnutí důkazních návrhů směřujících k provedení vyšetřovacího pokusu, 9) neprovedení rekonstrukce skutku

za přítomnosti obviněné, 10) nedostatečnost znaleckého posudku z oboru biomechaniky, 11) neodebrání biologických vzorků zemřelého, 12) obecný nedostatek provedených důkazů, 13) nepřislušnost policejního orgánu – vyšetřování bylo vedeno oddělením hospodářské kriminality namísto oddělení obecné kriminality.

IV.

Procesní předpoklady řízení

8. Procesní podmínky řízení jsou splněny. Ústavní stížnosti byly podány včas, oprávněnými a řádně zastoupenými stěžovateli. Ústavní soud je k jejich projednání příslušný.

9. Trestní řád poškozeným nedává možnost podat odpor ani využít jiný opravný prostředek proti trestnímu příkazu, a to ani ve vztahu k výroku, který se týká adhezního nároku poškozených. Ústavní stížnosti jsou proto přípustné přímo proti napadenému trestnímu příkazu (srov. nález sp. zn. IV. ÚS 2118/24). Samotná skutečnost, že trestní řád nepřiznává poškozeným žádnou formu obrany proti trestnímu příkazu, neznamená, že by ústavní stížnosti byly procesně nepřípustné (jde však o významný důvod pro hmotněprávní zdrženlivost Ústavního soudu, jak bude popsáno níže).

V.

Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení

10. Na Ústavní soud se obrátil právní zástupce vedlejší účastnice s žádostí o zaslání obou ústavních stížností. Této žádosti Ústavní soud vyhověl. Následně vedlejší účastnice zaslala vyjádření k ústavním stížnostem. V něm předně zdůraznila, že toho, co se stalo, bude navždy litovat. Od počátku se snaží najít cesty usmíření s poškozenými (stěžovateli), kterým vyjádřila lítost a zaslala omluvné dopisy. V průběhu přípravného řízení dokonce předložila oběma rodičům zemřelého (tj. svému synovi a první stěžovateli) návrh dohody o náhradě nemajetkové újmy ve výši 900 000 Kč, a to každému z nich. Návrh byl akceptován pouze ze strany otce, zatímco první stěžovatelka jej odmítla s tím, že se jí návrh zdá pochybný, začala se dotazovat na původ peněz a zpochybňovala, zda se návrhem vůbec má smysl zabývat. Vedlejší účastnice následně tuto částku složila do soudní úschovy. Poškození se místo usmíření, pochopení tragické situace a nalezení klidu stále snaží zvrátit soudní závěry a tím prodlužují neuzavření celé pro všechny traumatizující záležitosti. Vedlejší účastnice dále upozorňuje, že druhý a třetí stěžovatel nejsou pokrevními příbuznými zemřelého a rozporuje jejich blízký vztah k němu, a tím i případný nárok na náhradu nemajetkové újmy. Druhý stěžovatel je novým manželem první stěžovatelky (matky zemřelého), který není se zemřelým nijak pokrevně svázán. Obdobně třetí stěžovatel je nevlastní prarodič (otec nového partnera první stěžovatelky), který sám ve svém návrhu uvedl, že se se zemřelým potkávali zhruba jednou týdně. V rovině skutkové, tedy k argumentaci stěžovatelů o porušení práva na účinné vyšetřování, uvádí vedlejší účastnice zejména, že neexistuje žádná indicie o tom, že by zemřelý byl z okna vystrčen, jak naznačují poškození. Proti těmto náznakům se vedlejší účastnice důrazně ohrazuje.

11. Ústavní soud zaslal vyjádření vedlejší účastnice stěžovatelům k případné replice.

12. První stěžovatelka a druhý stěžovatel ve společné replice zejména zpochybňují, že by první stěžovatelka odmítla přijmout dohodu o náhradě nemajetkové újmy ve výši 900 000 Kč.

Poukazují na to, že se pouze dotazovala na nesrovnalosti ve finančních možnostech vedlejší účastnice, která během výslechu tvrdila, že má na spořicímu účtu 130 000 Kč, a přesto následně navrhovala náhradu nemajetkové újmy v celkové výši 1 800 000 Kč. Na to vedlejší účastnice odpověděla tak, že na tyto požadavky k osvětlení její finanční situace reagovat nebude. Podle stěžovatelů tedy fakticky k odmítnutí náhrady nemajetkové újmy nedošlo.

13. Třetí stěžovatel se v replice ohrazuje vůči tvrzení vedlejší účastnice, že nebyl dán jeho blízký vztah se zemřelým. Ač s ním stěžovatel nebyl v pokrevním příbuzenství, vybudovali si blízký vztah, lze jej po materiální stránce postavit na roveň rodiny, zemřelý jej z vlastní vůle oslovoval „dědo“. Není pravdou, že by se se zemřelým znal toliko po dobu jednoho roku. Poprvé se setkali již v roce 2022, kdy stěžovatel pomáhal rodině při stěhování do většího bytu v Táboře. Od té doby byl přítomen v jeho životě kontinuálně a významně. V samostatném řízení bylo ostatně konstatováno, že stěžovateli s ohledem na jeho vztah k zemřelému náleží, resp. by v hlavním líčení bývalo náleželo, postavení poškozeného.

14. První stěžovatelka a druhý stěžovatel dále Ústavnímu soudu zaslali vyjádření, ve kterém reagují na nejnovější judikaturu Ústavního soudu, konkrétně na nález sp. zn. II. ÚS 1689/25. V tomto nálezu Ústavní soud zrušil zprošťující rozsudek na základě ústavní stížnosti poškozené. Z toho je patrné, že Ústavní soud i ve zde posuzované věci může z podnětu poškozených zrušit trestní příkaz, a to i ve výroku o vině.

15. Ústavní soud zaslal veškerá vyjádření stěžovatelů a vedlejší účastnice na vědomí a k případnému vyjádření okresnímu soudu a Okresnímu státnímu zastupitelství v Táboře.

16. Okresní soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

17. Okresní státní zastupitelství v Táboře se k ústavní stížnosti nevyjádřilo. V souladu s poučením, kterého se mu od Ústavního soudu dostalo, má tak Ústavní soud za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdalo (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

VI.

Posouzení ústavních stížností

VI.1 Ústavnost odkázání poškozených trestním příkazem na řízení ve věcech občanskoprávních

VI.1.a Obecná východiska

18. V průběhu poslední dekády Ústavní soud významně posílil ústavněprávní ochranu poškozených. Ústavní soud se mimo jiné staví proti nadužívání odkazování poškozených s jejich nároky do řízení ve věcech občanskoprávních. Důvodem je primárně zabránit riziku vzniku druhotné újmy (sekundární viktimizace), což se týká především tzv. zvláště zranitelných obětí, např. obětí trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Riziko sekundární viktimizace roste, je-li poškozený nucen znovu v dalším řízení čelit osobě, která vůči němu trestný čin spáchala (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 297/22, IV. ÚS 2118/24, II. ÚS 3450/24, III. ÚS 2615/23, IV. ÚS 855/24).

19. Judikatura Ústavního soudu rovněž obecněji dospěla k závěru, že pokud pro určení výše náhrady újmy není třeba dalšího dokazování, které by podstatně protáhlo trestní řízení, pak trestní soud o nároku rozhodnout musí, jinak poruší práva poškozených na soudní ochranu (např. nález sp. zn. III. ÚS 1473/24, bod 10). Z ústavněprávního hlediska je neakceptovatelné, pokud trestní soudy odkáží poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních za situace, kdy zjištěný skutkový stav umožňuje posoudit nárok na náhradu újmy (byť jen zčásti) v adhezním řízení (nálezy sp. zn. II. ÚS 297/22; I. ÚS 10/25, bod 13).

20. Při četbě této judikatury by se mohlo na první pohled zdát, že Ústavní soud do jisté míry převzal roli další instance v soustavě trestních soudů, kdy přezkoumává, zda byly v konkrétním případě naplněny zákonné podmínky pro odkázání poškozeného do občanskoprávního řízení (§ 229 trestního řádu). Takto však dosavadní judikaturu interpretovat nelze. Jejím účelem je zejména, jak již bylo uvedeno, aby v očividných případech jasně prokázaného adhezního nároku nebyli poškození s tímto nárokem vystavováni riziku další sekundární viktimizace v občanskoprávním řízení, a to tím, že své negativní prožitky budou muset znovu otevírat. Zejména na tyto situace (resp. na tyto okruhy poškozených, kterým hrozí další sekundární viktimizace) je judikatura Ústavního soudu zaměřena. Proto Ústavní soud v jiných případech opakovaně zdůraznil, že jeho možnost zasahovat do rozhodnutí, kterým byl poškozený odkázán se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, je nadále omezená – Ústavní soud by měl zasahovat jen zcela výjimečně (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2620/21, bod 23; II. ÚS 3450/24, bod 25; III. ÚS 1473/24, bod 11; II. ÚS 3160/24, bod 16). Z pohledu vymezení role Ústavního soudu je nepřijatelné, aby v každém jednotlivém případě hodnotil, zda byly naplněny zákonné podmínky pro odkázání poškozených do občanskoprávního řízení.

21. Zdrženlivost Ústavního soudu vyplývá primárně z toho, že většinu pochybení, ke kterým by případně došlo v adhezním řízení či v důsledku vydání adhezního výroku, lze následně napravit právě v řízení občanskoprávním. Trestní soud tím, že odkáže poškozeného na civilní řízení, nepředurčuje, jak o jeho nároku bude rozhodnuto – nezamítá jej. V tomto ohledu nejde o věc rozsouzenou (nález sp. zn. II. ÚS 3160/24, bod 16). Potenciální zásah do základních práv poškozeného tedy nespočívá v nepřiznání adhezního nároku, ale v tom, že o tomto nároku bude rozhodováno až v dalším samostatném občanskoprávním řízení s jeho veškerými atributy. To odpovídá primárnímu účelu výše citované judikatury Ústavního soudu. Pochybením, které v občanskoprávním řízení již napravit nelze, jsou totiž právě ty zmíněné situace, kdy je poškozený vystaven riziku sekundární viktimizace již samotným odkázáním na občanskoprávní řízení, resp. tím, že se dalšího řízení bude muset účastnit a bude v něm muset otevírat pro něj psychicky náročná témata, např. prokazovat újmu způsobenou trestným činem v sexuální oblasti.

22. Jak shrnul např. nález sp. zn. IV. ÚS 1323/25, důvody k zásahu Ústavního soudu do rozhodnutí, kterým je poškozený odkázán na občanskoprávní řízení, jsou v zásadě trojí. Zaprvé jde o případy, ve kterých pochybení trestních soudů již nelze napravit v občanskoprávním řízení. Zadruhé o případy, ve kterých je rozhodnutí o adhezním nároku zatíženo svévolí. Třetím důvodem pro zásah Ústavního soudu je excesivně nízká přiznaná náhrada újmy (či v určitých případech nepřiznání). Prostor pro zásah Ústavního soudu tedy zůstává velmi omezený a nadále je především věcí trestních soudů, aby vyhodnotily, zda výsledky dokazování umožňují rozhodnout o adhezním nároku již v trestním řízení. Ústavní soud pouze koriguje excesy. I pokud by podle Ústavního soudu byl nárok konkrétního poškozeného (byť jen zčásti) prokázán již v samotném trestním řízení, neznamená odkázání tohoto poškozeného na občanskoprávní řízení automaticky porušení jeho základních práv. Je třeba vzít v potaz další okolnosti konkrétní věci.

23. Roli při posuzování ústavnosti odkázání poškozených na občanskoprávní řízení též hraje, zda se tak stalo po standardním projednání věci v hlavním líčení, tedy rozsudkem, anebo trestním příkazem. Účelem trestního příkazu, který je upraven v § 314e trestního řádu, je totiž zjednodušení a urychlení trestního řízení ve skutkově a právně méně složitých věcech, v nichž účelu trestního řízení může být dosaženo i bez provedení hlavního líčení [srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3571]. Odkázání poškozených na občanskoprávní řízení trestním příkazem rovněž nemusí být odůvodněno (§ 314f trestního řádu). Již z toho plyne, že prostor pro odkázání poškozených na občanskoprávní řízení je v případě trestních příkazů výrazně větší nežli u rozsudků po projednání věci v hlavním líčení. Právě v případě trestních příkazů může prokazování nemajetkové újmy protáhnout trestní řízení způsobem, který není v souladu s účelem tohoto průběhu trestního řízení. Odkázání poškozeného trestním příkazem na občanskoprávní řízení může naopak být logickým a legitimním projevem toho, že se trestní soud snaží bez zbytečných průtahů rozhodnout ve věci samé – tedy vyřešit otázku viny a trestu. Navíc, rozhoduje-li soud trestním příkazem, nekoná se hlavní líčení, kterého by se poškozený účastnil, a nemůže se tedy ani plně uplatnit argument, že by odkázáním na občanskoprávní řízení docházelo k riziku jeho další sekundární viktimizace.

24. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2118/24 dospěl Ústavní soud k závěru, že na rozhodování trestních soudů o adhezních nárocích poškozených trestním příkazem nemají být kladeny nižší ústavní požadavky nežli na rozhodování po standardním průběhu řízení (bod 50 nálezu). Tento závěr je však třeba vykládat ve světle konkrétních skutkových okolností citovaného nálezu, jak samotný nálezu uvádí v bodě 45. V citovaném nálezu byla na občanskoprávní řízení odkázána primární, tedy přímá poškozená v postavení zvláště zranitelné oběti, která dokládala své duševní útrapy způsobené trestným činem v sexuální oblasti, tedy v oblasti zásahu do práva oběti na zachování lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a osobní integrity podle čl. 7 odst. 1 Listiny.

25. Dospěl-li nálezu sp. zn. IV. ÚS 2118/24 k závěru, že na rozhodování trestním příkazem o adhezních nárocích poškozených „nemají být kladeny nižší ústavní požadavky“, znamená to následující: Ústavní soud je i v těchto případech, tak jako u rozsudků, oprávněn z podnětu poškozeného výjimečně zasáhnout a korigovat zjevné excesy, kdy je poškozený, navzdory jasně podloženému adheznímu nároku, odkázán do občanskoprávního řízení. Výše citovaný závěr nálezu však nelze vykládat tak, že by – v rozporu s koncepcí a právní úpravou trestního příkazu – byly trestní soudy v rámci trestního příkazu vždy povinny odůvodňovat, proč odkázaly poškozené na řízení ve věcech občanskoprávních. Hovoří-li judikatura Ústavního soudu v některých případech o tom, že protiústavní je takové odkázání poškozeného na civilní řízení, které není vůbec odůvodněné, má se tím na mysli odůvodnění v kontextu rozsudku, nikoli trestního příkazu (srov. nálezu sp. zn. II. ÚS 3160/24, bod 19). Z ústavního pořádku nevyplývá povinnost trestního soudu odůvodnit adhezní výrok trestního příkazu.

VI.1.b Konkrétní posouzení věci

26. V posuzované věci dospěl Ústavní soud k závěru, že odkázání stěžovatelů na občanskoprávní řízení nepředstavuje ve světle výše uvedených východisek protiústavní exces. Podklad pro rozhodnutí o adhezních nárocích poškozených nebyl natolik jednoznačný, aby bylo odkázání na řízení ve věcech občanskoprávních v rozporu s ústavním pořádkem. Tím spíše je tento závěr namístě v situaci, kdy bylo ve věci rozhodnuto trestním příkazem. Ústavní soud přitom nijak nezpochybňuje samotnou existenci nemajetkové újmy, která zpravidla vzniká

rodiči, ale i jiným osobám blízkým v souvislosti se smrtí dítěte. V nyní posuzovaném případě však kromě výše popsané zdrženlivosti Ústavního soudu existovaly i konkrétní okolnosti, jež činily odkázání poškozených na občanskoprávní řízení ústavně konformním, tedy nikoli zjevně excesivním či svévolným.

27. Již ve vztahu k nároku první stěžovatelky (matky) panovaly určité nejasnosti, a to v souvislosti s údajně odmítnutou nabídkou náhrady nemajetkové újmy ve výši 900 000 Kč ze strany odsouzené vedlejší účastnice. Ústavní soud na tomto místě nehodnotí, zda písemná korespondence mezi těmito osobami skutečně představovala odmítnutí náhrady újmy, ani nehodnotí, z jakých důvodů k případnému odmítnutí došlo. Jde však o okolnost, kterou bude třeba dále objasnit, neboť může mít význam pro rozhodnutí o adhezním nároku. Takové objasnění, resp. dokazování by přitom přesahovalo rámec tohoto typu řízení před samosoudcem, v němž bylo rozhodnuto trestním příkazem.

28. Také v nálezu sp. zn. III. ÚS 1473/24, bodě 17, Ústavní soud potvrdil, že odkázání rodiče na občanskoprávní řízení s jeho nárokem na náhradu nemajetkové újmy za smrt dítěte není bez dalšího protiústavní. Tím spíše to platí v situaci, kterou je i tato, kdy své adhezní nároky uplatnilo hned šest poškozených. I kdyby o nároku jednoho z těchto poškozených bylo hypoteticky možné z části rozhodnout již trestním příkazem, může být ústavně konformní, pokud soud za účelem komplexního posouzení všech nároků souhrnně odkáže poškozené na občanskoprávní řízení.

29. Druhou okolností posuzované věci, která svědčí o tom, že podklad pro rozhodnutí o adhezních nárocích nebyl natolik jasně dán, je skutečnost, že druhý a třetí stěžovatel jsou nevlastní rodič, resp. prarodič zemřelého. Aniž by Ústavní soud jakékoli citové vazby mezi těmito stěžovateli a zemřelým popíral, je zřejmé, že v takovém případě je k prokázání jejich nároku na nemajetkovou (a další tvrzenou) újmu třeba provádět další dokazování k prokázání skutečných citových vazeb, a to nad rámec účelu a rozsahu tohoto typu řízení. Druhý stěžovatel navíc navrhoval také přiznání náhrady újmy, která měla spočívat v tom, že musel přerušit docházku do zaměstnání. Také dokazování těchto skutečností jde mimo rámec zjišťování skutkového stavu nezbytného pro vyřešení otázky viny a trestu. Jediným předmětem hlavního líčení, resp. jedinou spornou otázkou řešenou v hlavním líčení nemůže být občanskoprávní nárok. Za takového stavu je zcela namístě věc vyřídit trestním příkazem, neboť pro takový postup jsou splněny zákonné podmínky (§ 314e trestního řádu).

30. Ztráta (nevlastního) syna, resp. vnuka je tragickou a nešťastnou událostí, která stěžovatele nepochybně silně zasáhla a která je způsobilá vyvolat i značnou újmu. To však nic nemění na tom, že za daných okolností nelze označit za protiústavní pouhou skutečnost, že se nároky stěžovatelů bude zabývat civilní soud. Právě to je totiž hlavním, resp. jediným důsledkem napadeného adhezního výroku trestního příkazu. Občanskoprávní řízení, na které byli stěžovatelé odkázáni, fakticky nahrazuje to, čeho by se stěžovatelé zúčastnili, pokud by se konalo standardní hlavní líčení, čehož se ostatně sami domáhali.

VI.2 Právo stěžovatelů na účinné vyšetřování

31. První stěžovatelka a druhý stěžovatel (matka a nevlastní otec zemřelého) dále vznesli námitky týkající se údajného porušení jejich práva na účinné vyšetřování. Státní zástupce podle stěžovatelů nevzal v potaz řadu relevantních důkazních návrhů a podání, které stěžovatelé jako poškození činili. Podstatou námitek stěžovatelů je, že skutkový stav nebyl dostatečně prokázán, nadále o něm existují pochybnosti, odsouzená (babička zemřelého dítěte) mohla být odpovědná

za přísnější skutkovou podstatu trestného činu a za těchto okolností vůbec nemělo být rozhodováno trestním příkazem (str. 8 ústavní stížnosti).

VI.2.a Obecně k právu na účinné vyšetřování

32. Právo na účinné vyšetřování vyvinul ve své judikatuře Evropský soud pro lidská práva (ESLP) původně jako procesní povinnost státu provést účinné vyšetřování, je-li vzneseno hájitelné tvrzení o porušení práva na život, zákazu mučení nebo zákazu otroctví a nucených prací, a to zejména ze strany státní moci (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 1565/14, IV. ÚS 1993/21, I. ÚS 443/23, IV. ÚS 2582/24 a v nich citovanou judikaturu ESLP).

33. Postupně však ESLP svou judikaturu rozšířil. Povinnost státu provést účinné vyšetřování se již nevztahuje pouze na nejzávažnější trestné činy proti životu či zdraví, ale také např. na majetkovou trestnou činnost (např. nálezy sp. zn. I. ÚS 1958/23 či rozsudek ESLP ze dne 19. 1. 2023 ve věci Korotyuk proti Ukrajině č. 74663/17). Judikatura vztáhla ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování též např. na situace tvrzeného porušení práva na ochranu soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (např. rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2003 ve věci M. C. proti Bulharsku, č. 39272/98).

34. K vývoji rovněž došlo z pohledu toho, co je samotným obsahem účinného vyšetřování. Na straně jedné ESLP a následně i Ústavní soud opakovaně zdůrazňují, že požadavek provést účinné vyšetřování má charakter procesní povinnosti tzv. náležité péče, a tedy, že negarantuje žádný konkrétní výsledek (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 1993/21, bod 24; III. ÚS 2012/18; II. ÚS 2468/24, bod 26; IV. ÚS 3248/24, bod 32; a judikaturu ESLP v nich citovanou, např. rozsudek ze dne 2. května 2017 ve věci B. V. proti Belgii, č. stížnosti 61030/08).

35. Na straně druhé se však toto procesní chápání práva na účinné vyšetřování dostává do jistého napětí zejména s novější judikaturou ESLP, který dovodil, že z práva na účinné vyšetřování plyne také např. povinnost vnitrostátních orgánů zajistit, aby za závažné útoky na fyzickou a duševní integritu oběti nebyly uloženy excesivně mírné tresty (rozsudek ESLP ze dne 3. listopadu 2015 ve věci Myumyun proti Bulharsku, č. stížnosti 67258/13). Rovněž Ústavní soud dovodil z práva na účinné vyšetřování např. povinnost vykládat ustanovení trestního zákoníku ústavněprávně konformním způsobem (nálezy sp. zn. II. ÚS 1689/25, bod 21). Ústavní soud v nedávné době také přezkoumal soulad zprošťujících rozsudků s ústavněprávními principy, a dokonce napadená rozhodnutí zrušil z podnětu poškozeného (srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 1252/24, bod 19; Pl. ÚS 17/24, bod 49; II. ÚS 1689/25, body 21 a 22).

36. To, že Ústavní soud tímto způsobem z podnětu poškozených již v některých případech zasáhl, však ještě neznamená, že by tak měl činit častěji nebo dokonce pravidelně. Stále jde o situace zcela mimořádné. Rozšiřujícím výkladům práva na účinné vyšetřování totiž současně musí odpovídat výrazná zdrženlivost Ústavního soudu při přezkumu (srov. právní větu nálezu sp. zn. IV. ÚS 1562/24). Tak například skutečnost, že porušení práva na účinné vyšetřování lze již konstatovat i v případě méně závažných trestných činů (přechinů), se nutně musí projevit v tom, že v takových případech je zakročení Ústavním soudem možné jen výjimečně ve zcela extrémních případech pochybení s mimořádně intenzivními přetrvávajícími následky pro poškozeného (nálezy sp. zn. III. ÚS 2012/18, bod 34; III. ÚS 1412/20, bod 26). Ústavní soud nemůže pravidelně z podnětu poškozených přezkoumávat správnost (zákonost) zprošťujících rozsudků či rozsudků, které se poškozeným jeví jako příliš mírné vůči pachateli. V opačném případě by byla narušena křehká a důležitá rovnováha mezi pozitivními závazky,

kteří má stát vůči poškozeným, a negativními závazky vůči obviněným. Ústavní soud nesmí bez dalšího upřednostňovat povinnost chránit základní práva poškozených, vedlo-li by to ke zpřísnování konkrétních pravomocně uložených trestů, před povinností chránit základní práva obviněných před zásahy veřejné moci, což tradičně byla a stále je jeho základní role (nález sp. zn. Pl. ÚS 17/24, body 75 až 77).

37. V případě tvrzeného porušení práva na účinné vyšetřování, způsobeného vydáním zprošťujícího nebo příliš mírného odsuzujícího rozsudku, je tedy Ústavní soud povinen zvažovat nejen to, zda v řízení před obecnými soudy došlo k protiústavní vadě (nikoli pouhé vadě ve výkladu podústavního práva), ale i to, zda zájem na napravení této protiústavní vady převáží nad ústavními právy obviněného. Jednoduše řečeno, ochranu práv poškozených nelze bez dalšího upřednostňovat před ochranou práv obviněných – oba jsou rovnocennými subjekty základních práv.

VI.2.b Přezkum trestního příkazu z podnětu poškozeného

38. Separátní otázkou (bezprostředně související se zde posuzovanou věcí) pak je, zda Ústavní soud může z podnětu poškozeného přezkoumávat výrok o vině a trestu, pokud jde o trestní příkaz, a nikoli rozsudek. Stěžovatelé přitom nejprve v ústavní stížnosti s odkazem na nálezy sp. zn. IV. ÚS 2118/24 a I. ÚS 2003/24 uvádějí, že tak podle nich Ústavní soud učinit nemůže, přičemž jej vyzývají, aby tento svůj závěr přehodnotil vydáním plenárního stanoviska podle § 23 zákona o Ústavním soudu. V následujícím vyjádření však již stěžovatelé s odkazem na nález sp. zn. II. ÚS 1689/25 mají za to, že Ústavní soud může trestní příkaz ve výroku o vině a trestu z jejich podnětu zrušit.

39. Dovodila-li judikatura Ústavního soudu (citovaná výše), že poškození mohou brojit proti výroku rozsudku o vině a trestu, pak nelze z těchto závěrů činit výjimku v případě trestních příkazů, kde je situace analogická. Také v případě trestních příkazů platí, že poškozený je stranou nejen řízení adhezního, ale i řízení o vině (srov. obdobně nález sp. zn. Pl. ÚS 17/24, bod 37).

40. Nález sp. zn. IV. ÚS 2118/24, z něhož stěžovatelé původně dovozovali nemožnost přezkumu Ústavním soudem, hovoří o tom, že by bylo neúnosné, pokud by kvůli neústavnosti adhezního výroku trestního příkazu byl zrušen trestní příkaz jako celek a následně by bylo znovu rozhodováno o vině (srov. bod 64 citovaného nálezu). Ústavní soud tedy učinil svého druhu výjimku z tzv. doktríny nedělitelnosti trestního příkazu a zrušil pouze jeho adhezní výrok. Důvodem však nebylo to, že by Ústavní soud výrok o vině zrušit vůbec nemohl, ale to, že vůči němu ani v řízení o ústavní stížnosti nebyly vzneseny žádné námitky. Ani nález sp. zn. I. ÚS 2003/24, rovněž odkazovaný stěžovateli, nijak nevylučuje možnost poškozeného podat ústavní stížnost proti výroku trestního příkazu o vině.

41. Je tedy teoreticky myslitelné, aby Ústavní soud zrušil výrok trestního příkazu o vině z podnětu poškozeného (je to možné jak z procesního hlediska, tak z pohledu potenciálního porušení hmotných základních práv poškozeného). Avšak takový – v základu nesystémový – zásah Ústavního soudu je možný jen ve zcela výjimečných případech. Pokud Ústavní soud uvedl, že zprošťující či tvrzeně příliš mírné odsuzující rozsudky musí být v řízení před Ústavním soudem přezkoumávány zdrženlivě, o to více platí tato zdrženlivost v případě přezkoumávání výroků o vině v rámci trestních příkazů.

42. Nelze opomenout, že trestní příkaz má vždy povahu odsuzujícího rozsudku (§ 314e odst. 8 trestního řádu). Pokud tedy poškozený brojí proti trestnímu příkazu, domáhá se pouze toho, aby byl obviněný odsouzen, resp. potrestán přísněji, než se stalo. Navíc, v případě trestního příkazu je situace specifická v tom, že poškozenému proti němu nenáleží žádné opravné prostředky. Právo podat odpor má jen 1) obviněný, 2) osoby, které jsou oprávněny podat odvolání v jeho prospěch, a 3) státní zástupce (§ 314g trestního řádu). Pokud zákonodárce poškozeným nepřiznal žádnou formu obrany proti trestnímu příkazu, je nadále z tohoto důvodu nutné, aby Ústavní soud k zásahům do trestních příkazů z podnětu poškozeného přistupoval jen zcela výjimečně.

43. Ústavní soud tak sice může zrušit trestní příkaz z podnětu poškozeného, měl by tak však činit zcela výjimečně či lépe řečeno téměř nikdy, až na případy excesů, ve kterých navíc ústavní ochrana práv poškozeného převáží nad ochranou práv obviněného, resp. odsouzeného – lze si představit např. hypotetickou situaci, kdy trestní soud odsoudí trestním příkazem pachatele trestného činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení podle § 149 trestního zákoníku v základní skutkové podstatě, přestože poškozený dokládá, že se vůči němu pachatel tohoto činu dopustil pro jeho rasu, přičemž soud tato tvrzení svévolně ignoruje; vždy však záleží na konkrétních okolnostech posuzované věci.

44. Trestní řád neobsahuje souhlas poškozených jako podmínku pro vydání trestního příkazu. Neexistuje tedy žádné právo (ani základní právo) poškozených na konání hlavního líčení. Není rolí Ústavního soudu, aby vystupoval jako další instance v soustavě trestních soudů a přezkoumával, zda byly naplněny zákonné podmínky pro vydání trestního příkazu, resp. pro odklon od standardního průběhu řízení (nález sp. zn. IV. ÚS 2118/24, bod 51). Jinak řečeno, poškození si prostřednictvím přímo podané ústavní stížnosti proti trestnímu příkazu zásadně nemohou vynutit, aby soudy, které mají za to, že skutkový stav byl spolehlivě prokázán, prováděly další dokazování v hlavním líčení. Z práva na účinné vyšetřování nelze dovodit nemožnost užití trestního příkazu (nález sp. zn. II. ÚS 2657/21, bod 30). Je vždy na orgánech činných v trestním řízení, aby zvolily vhodný, zákonem předpokládaný postup pro vyřízení věci vzhledem ke všem okolnostem, které ji provázejí.

VI.2.c Konkrétní posouzení tvrzeného porušení práva na účinné vyšetřování

45. Již s ohledem na výše uvedená obecná východiska přezkumu, a zejména s ohledem na popsanou povinnost zdrženlivosti Ústavního soudu, je ústavní stížnost nedůvodná, i co se týče práva prvních dvou stěžovatelů na účinné vyšetřování.

46. Především je třeba připomenout, že vedlejší účastnice byla napadeným trestním příkazem uznána vinnou. Stěžovatelé se ve zde posuzované věci nesnaží zvrátit zprošťující rozsudek, jak tomu bylo v některých případech řešených v judikatuře Ústavního soudu. Pouze se domáhají toho, aby soud prováděl další dokazování, v rámci něhož by mohlo dojít k ještě přísnějšímu potrestání odsouzené vedlejší účastnice. V případě, kdy se poškození domáhají zrušení odsuzujícího (nikoli zprošťujícího) rozsudku s tím, že odsouzený má být potrestán ještě přísněji, by se však, jak bylo již popsáno výše, muselo jednat o zcela svévolné rozhodnutí trestního soudu, aby bylo možné dovodit jeho protiústavnost.

47. Nic takového však v posuzované věci nelze konstatovat. Stěžovatelé orgánům činným v trestním řízení předkládali celou řadu procesních návrhů, kterými se snažili zpochybnit skutkový stav, ke kterému orgány dospěly, tedy že nezletilý zemřel nešťastnou náhodou po pádu z okna v době, kdy jej měla na starosti odsouzená. Stěžovatelé požadovali

např. rekonstrukci skutku, vypracování různých znaleckých posudků, zadání odběru krve a moči během soudní pitvy, vypracování plánu bytu, provedení vyšetřovacího pokusu, vypořádání se s vyhocenými vztahy v rodině atd. Žádný z těchto návrhů stěžovatelů však nebyl takové povahy, aby nevyhovění mu představovalo porušení práva na účinné vyšetřování. Tak např. skutečnost, zda si nezletilý okno otevřel sám, anebo jej nechala otevřená odsouzená, je z hlediska právní kvalifikace nerozhodná, jak konstatoval již policejní orgán v usnesení o zahájení trestního stíhání.

48. Obdobně další skutečnosti, u nichž stěžovatelé poukazovali na údajné rozpory v dokazování, jsou spíše hypotézami o detailech proběhlého skutkového děje, které však nemohou nic změnit na právní kvalifikaci a samotném rozhodnutí, kterým – a to je třeba znovu zdůraznit – byla vedlejší účastnice uznána vinnou. Orgány činné v trestním řízení se tedy věci řádně zabývaly. Skutkový stav byl dostatečně prokázán na to, aby soud mohl rozhodnout trestním příkazem, či, lépe řečeno, skutkový stav nebyl natolik nedostatečně prokázán, aby Ústavní soud ze své zdrženlivé pozice zasahoval do volné úvahy trestního soudu, zda rozhodne trestním příkazem.

49. Orgány činné v trestním řízení dospěly k ústavně souladnému závěru, který lze koneckonců nejlépe shrnout citací z obžaloby: *„Přísnější kvalifikace dle odst. 2) nebyla užita. Ne vždy lze z obecné prevenční povinnosti vyjádřené v § 2900 (potažmo § 858) občanského zákoníku dovozovat porušení důležité povinnosti. Zvažovat je nutno vždy okolnosti případu. V posuzované trestní věci se jedná o lidskou tragédii, která doživotně zasáhne nejen rodinu poškozeného, ale i samotnou obviněnou, jež byla jinak (vyjma onoho zásadního, avšak ojedinělého, pochybení) babičkou řádně se starající o svěřená vnoučata.“* Okresní soud tedy neporušil právo stěžovatelů na účinné vyšetřování tím, že rozhodl trestním příkazem bez dokazování v hlavním líčení. Žádné z tvrzení stěžovatelů neobsahovalo takové skutečnosti, které by činily rozhodnutí trestním příkazem protiústavním.

VII. Závěr

50. Ústavní soud shrnuje, že okresní soud neporušil ústavně zaručená práva stěžovatelů tím, že je trestním příkazem odkázal s jejich adhezními nároky na řízení ve věcech občanskoprávních, ani tím, že rozhodl trestním příkazem za situace, kdy stěžovatelé (poškození) podávali návrhy, kterými se snažili zpochybnit skutkový stav popsany v obžalobě.

51. Ústavní soud proto ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Poučení: Proti nálezů Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 20. listopadu 2025

Tomáš Langášek, v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Lenka Kubacká